

معرفی پایان‌نامه‌های قرآنی

چکیده:

«در هر شماره از فصلنامه مبین، مشخصات و چکیده تعدادی از پایان‌نامه‌های قرآنی فارغ‌التحصیلان مقاطع کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی (PHD) از دانشگاه‌های مختلف می‌آید. لذا ارسال این اطلاعات به فصلنامه موجب امتنان است.»

بررسی تاریخی تحوّل رسم‌الخط قرآن کریم از آغاز تا عصر حاضر

مستفید، حمیدرضا، دکترای علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: معرفت، محمّدهادی. ۱۳۸۰.

نگارنده پایان‌نامه، آن را در پنج بخش تنظیم کرده است که هر بخش به فصل‌هایی تقسیم شده‌اند. بخش‌ها و فصل‌های آن عبارتست از:

بخش اول:

سیر تحوّل رسم‌الخط قرآن از نظر خط

فصل اول: در این فصل خطوطی که قرآن به آن‌ها نوشته شده است از جمله خط کوفی، نسخ و قیروانی مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل دوم: در این فصل ویژگی‌های خط در صدر اسلام از جمله عدم وجود نقطه، اعراب و همزه مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش دوم:

سیر تحوّل رسم الخطّ قرآن از نظر کاربرد قواعد «رسم المصحف»

فصل اوّل: معنای رسم و رسم المصحف

فصل دوم: سیر کاربرد رسم المصحف در کتابت قرآن

بخش سوم:

سیر تحوّل رسم الخطّ قرآن از نظر علامت‌گذاری و کاربرد قواعد.

فصل اوّل: معنای ضبط و ضبط المصحف

فصل دوم: علامت‌گذاری اوّلیه (نقط الاعراب و نقط الاعجام)

فصل سوم: سیر ابداع و تحوّل علائم مختلف و کاربرد قواعد ضبط المصحف در کتابت قرآن.

بخش چهارم:

سیر تحوّل رسم الخطّ قرآن از نظر نوع قرائت و تأثیر آن در کتابت.

فصل اوّل: رسم الخطّ قرآن از نظر نوع قرائت در زمان رسول اکرم ﷺ

فصل دوم: رسم الخطّ قرآن از نظر نوع قرائت در زمان ابوبکر، عمر و عثمان تا حدود سال ۲۵ هجری.

فصل سوم: رسم الخطّ قرآن از نظر نوع قرائت در سال ۲۵ یا ۳۰ هجری (سال توحید مصاحف بنا بر مشهور)

فصل چهارم: رسم الخطّ قرآن از نظر نوع قرائت از سال ۳۰ هجری تا اوائل سده چهارم.

بخش پنجم:

سیر تحوّل تجزئه و تحزیب قرآن.

فصل اوّل: تجزئه و مختصری از سیر آن. در این بخش که فقط در برگزیده یک فصل

است، نام‌هایی که برای تقسیمات قرآنی بکار می‌رود و همچنین تجزئه قرآن از قرن اول تا قرن ششم مورد بررسی قرار گرفته است.
در پایان نگارنده فهرستی از قرآن‌های خطی و چاپی را نیز ارائه کرده است.

شناخت و ارزشیابی روش تفسیر قرآن به قرآن

غائی، احمد رضا، دکترای علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: گرجی، ابوالقاسم. ۱۳۷۴.

نگارنده، پایان‌نامه خویش را در سه بخش که هر بخش به فصولی تقسیم می‌شود تدوین کرده است، که عناوین بخش‌ها و فصول مربوط به شرح زیر می‌باشد:

بخش اول: کلیات

فصل اول: شمه‌ای در عظمت، اعجاز و وجوه کمالات قرآن.

فصل دوم: تفسیر و تأویل از دیدگاه لغت و اصطلاح.

فصل سوم: اصول و مبانی تفسیر قرآن.

فصل چهارم: عوامل بروز و گسترش اختلاف در تفسیر.

بخش دوم: چیستی، شکل‌گیری و تحولات روش تفسیر قرآن به قرآن.

فصل اول: معرفی روش و مبانی آن.

فصل دوم: شکل‌گیری نظریه تک‌محوری، یا بسندگی کتاب.

فصل سوم: شناخت نظریه بسندگی کتاب از رهگذر تعطیل حدیث پیامبر ﷺ.

فصل چهارم: نهضت جدید بازگشت به قرآن، و گرایش‌های قرآن بسندگی در قرآن.

بخش سوم: تنظیم، بررسی و نقد. در هر یک از فصل‌های مختلف این بخش، یکی از

دلایل طرفداران روش تفسیری قرآن به قرآن مورد بررسی و نقد قرار گرفته است؟

فصل اول: قرآن که بیانگر همه چیز است، چگونه بیانگر خود نباشد؟

فصل دوم: قرآن بعضی آیاتش برخی دیگر را تفسیر می‌کند.
 فصل سوم: قرآن از سنخ کلام است و به طریق عادی با مردم سخن می‌گوید.
 فصل چهارم: حجیت قرآن به خودش و حجیت سنت به قرآن است.
 فصل پنجم: روش معلمین حقیقی قرآن (پیامبر ﷺ و ائمه علیهم السلام) در تفسیر، همین روش یعنی تفسیر قرآن به قرآن بوده است.
 فصل ششم: روش تفسیر قرآن به قرآن خالی از معایب و نواقص سایر روش‌هاست.

* * *

تاریخ و مبانی ترجمه قرآن

بی‌آزار شیرازی، عبدالکریم، دکترای علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: حجّتی، سیدمحمد باقر. ۱۳۷۲.
 نویسنده پایان‌نامه آن را در هفت بخش تدوین نموده است که موضوعات بخش‌های هفتگانه آن به شرح زیر می‌باشد:

بخش اول: بررسی اقوال موافقین و مخالفین ترجمه قرآن.
 بخش دوم: قرائت ترجمه سوره حمد در نماز. در این بخش نگارنده به بررسی اقوال و نظرات مختلف از علمای شیعه و سنی در این خصوص پرداخته است.
 بخش سوم: انواع ترجمه‌های قرآن. در این بخش ترجمه‌های مختلف از جمله لغوی، تحت اللفظی، ترجمه امین، منظوم، آوایی، آزاد و... مورد بررسی قرار گرفته است.
 بخش چهارم: شرایط و مبانی ترجمه تفسیری.
 بخش پنجم: مبانی علمی و فنی ترجمه پیوسته.
 بخش ششم: سبک قرآن و مبانی هنری ترجمه آوایی.
 بخش هفتم: سیر ترجمه‌های قرآن در جهان.

* * *

مقایسه قصص در قرآن و عهدین

اشرفی، عباس. دکترای علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: مهدی‌زاده، علی. ۱۳۸۰.

این پایان‌نامه در چهار بخش تدوین شده است، که هر بخش از آن شامل فصل‌هایی می‌باشد. عناوین بخش‌های چهارگانه و فصل‌های هر یک به شرح زیر است:

بخش اول: منابع شناخت دین یهود، مسیحیت و اسلام

فصل اول: منابع شناخت دین یهود

فصل دوم: منابع شناخت دین مسیحیت

فصل سوم: منابع شناخت اسلام

بخش دوم: قصص

فصل اول: واژه‌شناسی و اهداف قصص قرآنی

فصل دوم: فرق قصص با گزارش تاریخی و اسطوره

فصل سوم: اسلوب‌های بیان در داستان‌سرایی قرآنی

فصل چهارم: قصص عهدین، پیشینه آن‌ها و مقایسه با قصص قرآنی.

بخش سوم: وجوه اشتراک و افتراق قصه‌های قرآن با عهد قدیم.

فصل اول: آدم علیه السلام

فصل دوم: نوح علیه السلام

فصل سوم: ابراهیم علیه السلام

فصل چهارم: یعقوب و یوسف علیهما السلام

فصل پنجم: موسی و هارون علیهما السلام

بخش چهارم: وجوه اشتراک و افتراق قصه‌های قرآن و عهد جدید.

فصل اول: زکریا و یحیی علیهما السلام

فصل دوم: عیسی و مسیح علیهما السلام

وجوه اختلاف در قرائت هفت قاری

بهداد، رمضان، دکترای علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: دیباجی، ابراهیم. ۱۳۷۱.
نگارنده، پایان‌نامه را در سه بخش تنظیم کرده است که عناوین هر بخش به شرح زیر می‌باشد:

بخش اول: سابقه و موجبات اختلاف در قرائت قرآن.
بخش دوم: شرح حال قاریان سبع و ذکر رجال و اسناد و طرق هر کدام.
بخش سوم: موارد اختلاف قرائت در محدوده قرائات سبع. این بخش، که قسمت پایانی نوشتار می‌باشد، موارد اختلاف قرائت را به تفکیک سوره با ذکر شماره آیه و شماره صفحه برشمرده است.

* * *

نقد و بررسی تفسیر قرآن به قرآن و سیر تاریخی آن

حاجی بابایی، حمیدرضا، دکترای علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: خزعلی، ابوالقاسم. ۱۳۷۷.
این پایان‌نامه در هفت فصل تدوین شده است و عناوین فصول هفتگانه آن به شرح زیر می‌باشد:

فصل اول: تاریخ تفسیر

فصل دوم: روش‌های تفسیری

فصل سوم: تفسیر و تأویل

فصل چهارم: تفسیر قرآن به قرآن

فصل پنجم: سنت در تفسیر قرآن به قرآن

فصل ششم: تاریخ تفسیر قرآن به قرآن

فصل هفتم: روش علامه طباطبایی (ره) در تفسیر قرآن به قرآن

جایگاه اهل بیت علیهم‌السلام در تفاسیر مهم اهل سنت

جوان ملکونی، عبدالله، دکترای علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: حاجتی، سیدمحمدباقر. ۱۳۷۶.

نویسنده پایان‌نامه آن را به بخش‌های مختلفی با عناوین زیر تقسیم و سپس به تجزیه و تحلیل هر یک از قسمت‌های مربوط پرداخته‌اند:

- مفهوم لغوی مفردات و واژه‌های مربوط به بحث

- مفهوم کلی عصمت از نظر دانشمندان اسلامی

- مقام و منزلت و عصمت اهل بیت علیهم‌السلام از دیدگاه اهم تفاسیر اهل سنت (روایات تفسیری)

- جایگاه و منزلت اهل بیت علیهم‌السلام در کتب حدیثی اهل سنت

- نقد و بررسی احادیث و آراء و اقوال مفسران پیرامون آیه تطهیر

- عصمت اهل البیت علیهم‌السلام «پنج تن آل عبا» و سایر ائمه علیهم‌السلام

- جایگاه اهل بیت علیهم‌السلام از رهگذر جریان مباحله و آیه مباحله

- روایات تفسیری از اهم تفاسیر اهل سنت درباره آیه مباحله

- روایات تفسیری از دیدگاه چند تن از مفسران شیعه

- ولایت اهل بیت علیهم‌السلام در پرتو آیه ولایت

- نقد و بررسی آراء و اقوال و روایات تفسیری اهل سنت پیرامون آیه ولایت

- آراء و نظریات تفسیری اهل سنت درباره آیه «من یرتد منکم عن دینه...»

* * *

النزات فی تفسیری مثنوی (دفتر اول و دوم)

مصادقات کیانی، سید مجیده دکترای عرفان اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: شیخ الاسلامی، علی. ۱۳۷۶.

با توجه به آن چه که نگارنده در قسمت چکیده پایان‌نامه نوشته‌اند، روش کار ایشان بدین گونه بوده است که به ترتیب متورها و آیات قرآنی کار پایان‌نامه و بررسی موضوع را انجام داده‌اند و آیات و مضارع‌هایی که به طور مستقیم و صریح و یا به طور ضمنی و غیرمستقیم به آیات اشاره داشته‌اند را با ذکر آیه مورد نظر جرح کرده‌اند و در جاهایی که مولوی برداشتی خاص داشته‌اند سعی شده است که از شروح مثنوی نیز استفاده کنند. این پایان‌نامه شامل دو بخش است، که بخش اول آن به ذکر مختصری از مولانا و نظرات ایشان راجع به قرآن پرداخته است و در بخش دوم که بخش اصلی پایان‌نامه است به ذکر شواهد قرآنی و تطبیق آن با آیات دفتر اول و دوم پرداخته شده است.

نظرات سایر محققان

شاهرودی، عبدالوهاب، دکترای عرفان اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: حاجمی، اسماعیل. ۱۳۷۶.

نویسنده، پایان‌نامه محترمش را در چهار فصل تدوین کرده است، که عناوین فصول چهارگانه آن به شرح زیر می‌باشد:

فصل اول: تمیزات تفسیر، در این فصل نگارنده به تمیزات بوردی مثل جایگاه تفسیر، نگاهی نو به مفهوم تفسیر، حقیقت تفسیر در تمثیل و... پرداخته است.

فصل دوم: تاریخ تفسیر، در این فصل به بررسی موضوعاتی نظیر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، صحابه و تفسیر، صحابیان نامدار در تفسیر، ویژگی‌های تفسیر در عصر صحابه، تابعین و تفسیر و

روش‌های عمده در تفسیر پرداخته شده است.

فصل سوم: عرفان و قرآن. در این فصل نگارنده ضمن ارائه تعریفی از عرفان و اصول آن به تشریح اصول نظری و همچنین مبانی عرفا در تفسیر پرداخته‌اند.

فصل چهارم: تفاسیر عرفانی. در این فصل ضمن بیان ریشه‌ها و زمینه‌های تفسیر عرفانی به معرفی و تشریح تفسیرهای عرفانی پرداخته شده و از جمله تفاسیر عرفانی که مورد تجزیه و تحلیل واقع شده است عبارتند از:

- ۱- تفسیر لطائف الاشارات
- ۲- کشف الأسرار
- ۳- عرائس البیان
- ۴- غرائب القرآن
- ۵- روح البیان

* * *

پیدایش و تطور تفسیر اثری

پورستار مهدی، ملیحه، دکترای علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: حجّتی، سیدمحمد باقر. ۱۳۷۷.

این پایان‌نامه در چهار بخش تدوین شده است که عناوین هر یک از بخش‌ها و اهمّ

موضوعاتی که در هر بخش بررسی شده است، به شرح زیر می‌باشد:

بخش اول: تفسیر اثری و سیر تاریخی آن

بخش دوم: مصادر تفسیر اثری

- قرآن کریم

- تفسیر مأثور از رسول اکرم ﷺ

- تفسیر مأثور از صحابه

- تفسیر مأثور از تابعین

بخش سوم: پاره‌ای از کتب مشهور تفسیر اثری

- جامع البیان عن تأویل آی القرآن

- التبیان الجامع لعلوم القرآن

- تفسیر القرآن العظیم

- البرهان فی تفسیر القرآن

- کتاب التفسیر

- تفسیر الامام حسن عسکری علیه السلام

بخش چهارم: خصوصیات تفسیر اثری و ارزیابی آن

* * *

مبانی و روش‌های تفسیری معتزله و سیر تاریخی آن

تقفی، منوچهر، دکترای علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. استاد راهنما: لسانی فشارکی، محمدعلی. ۱۳۸۰.

تدوین پایان‌نامه مذکور در پنج فصل صورت گرفته است، که عناوین هر یک از فصول پنج‌گانه به شرح زیر می‌باشد:

فصل اول: سیر تاریخی تفسیر

فصل دوم: سیر تاریخی ظهور معتزله

فصل سوم: مبانی تفسیری معتزله. در این فصل نگارنده به بررسی عناوینی که از جمله آن به شرح زیر می‌باشد پرداخته است:

- معنای لغوی و اصطلاحی تفسیر

- جایگاه عقل

- اصول گرای

- امامت

- امکان فهم قرآن

- پایان‌ناپذیری فهم قرآن

.....

فصل چهارم: روش‌های تفسیری معتزله

فصل پنجم: کتب تفسیری معتزله، از جمله کتب مورد بحث، تنزیه القرآن، عن المطاعن،

کتاب امالی، الکشاف می‌باشد.

فصل ششم: نقد اصول و مبانی تفسیر معتزله.

* * *

مبانی عرفان در حدیث و قرآن

دهقان، عزت‌الله، دکترای عرفان اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و

تحقیقات تهران. استاد راهنما: شیخ‌الاسلامی، علی. ۱۳۷۵.

نگارنده، پایان‌نامه خورش را در هفت فصل تدوین نموده است، که در هر فصل به

بررسی و تجزیه و تحلیل عناوین مشروحه ذیل پرداخته است:

فصل اول: تعارف

فصل دوم: عرفان، تصوف و رابطه بین تصوف و عرفان

فصل سوم: زبان اشاره و رمز، زبان عرفان و عرفان حقیقی و ادعائی.

فصل چهارم: مبانی و منابع عرفان

- سرچشمه

- قرآن و عرفان

- عرفان و سنت

فصل پنجم: جهان‌بینی عرفانی (عرفان نظری)

- حقیقت وجود

- وحدت وجود

- تنزیه و تشبیه

- اعیان ثابت

- تجدّد امثال

فصل هشتم: عرفان عملی

- منازل صدگانه

- احوال و مقامات

- اسفار اربعه

- اطوار سیمه

فصل نهم: وجود در دو قوس نزول و صعود

- هریت غیبیه

- وساطت عشق

- انسان

- فناء فی الله

- کشف و شهود

- بقاء الله

- نبوت

- ولایت

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

* رتال جامع علوم انسانی *

توحید عرفانی در قرآن

عالمی طامه، علیرضا، دکترای عرفان اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران استاد راهنما: شیخ الاسلامی، علی. ۱۳۷۹.
پایان نامه مذکور در پنج بخش و هر بخش نیز در چند فصل تنظیم شده است. عناوین بخش های پنجگانه و فصول مختلف آن به شرح زیر می باشد.
بخش اول: پیش فرض های معرفت شناسی و راه حس.

بخش دوم: راه عقل

فصل اول: تعریف عقل، عقل نظری، اقسام عقل عملی.

فصل دوم: ادله وجود و ارزش عقل و آراء کلی مکاتب نسبت به آن و تأیید شرع در رابطه با عقل.

فصل سوم: بررسی توان و ضعف عقل از جهت متد، ابزار و محتوی در باب توحید ناب.

بخش سوم: راه قلب

فصل اول: متد

فصل دوم: ابزار

فصل سوم: محتوی

بخش چهارم: راه وحی

فصل اول: بیان وحی و الهام و کشف

فصل دوم: تشیع و مفسران وحی

بخش پنجم: توحید ناب و خدمات متقابل برهان و عرفان قرآنی نسبت به آن.

فصل اول: تعریف و تقسیم توحید و مسائل مربوطه.

فصل دوم: معرفی نحله‌های مختلف کلامی و فلسفی در توحید.

فصل سوم: تصوّر وجود خدا و بعضی از آیات قرآنی در رابطه با وجود خدا.

فصل چهارم: نقض و ابرام آراء نحله‌های کلامی و فلسفی در بحث توحید.

فصل پنجم: اختلاف روش و اصطلاحات فلسفه با قرآن و عرفان و تقاربات اصطلاحات.

فصل ششم: طبقات لطیفه قلب، قرآن، تطبیق بطون آفاق، انفس، قرآن در هفت شهر.

تفسیر به رأی

رحماندوست، مجتبی، دکترای زبان و ادبیات عرب، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات. استاد راهنما: انوار، سیدامیر محمود. ۱۳۷۲.

در این پایان‌نامه مطالبی که عناوین آن در زیر می‌آید مورد بحث قرار گرفته است:

- موضوع تفسیر به رأی ادبیات عربی یا معارف اسلامی

- جایگاه و اهمیت قرآن در ساختار جامعه اسلامی

- جایگاه تفسیر قرآن

- تفسیر و تأویل در لغت و ارتباط بین آن دو

- انواع تفاسیر

- ادله مجوزین تفسیر به رأی

- ادله مانعین تفسیر به رأی

- فرق بین تفسیر به رأی و تفسیر عقلی و اجتهادی

- نمونه‌هایی از تفسیر به رأی

- برخورد مفسران در تفسیر و تأویل متشابهات

- دلایل وجود متشابهات در قرآن

- انگیزه‌های تفسیر به رأی

- علوم و دانستنی‌هایی که مفسر به آن نیاز دارد.

* * *